

Noodig en wenschelijk : twee referaten, op den twee en twintigsten zendingsdag der Nederl. Zendingsvereeniging, den 3den mei 1883

<https://hdl.handle.net/1874/234452>

Noodig en Wenschelijk.

TWEE REFERATEN,

OP DEN

TWEE EN TWINTIGSTEN ZENDINGS-DAG

DER

Nederl. Zendingsvereeniging,

den 3^{den} MEI 1883,

DOOR

J. L. ZEGERS,

Zending dier Vereeniging.

ROTTERDAM,

D. DE KONING.

UB-ZUID
PKF
442

W/4-8
1
10/10/1914
DEGSTEEST

mm 10849

V. d. J.
PKF 442

Noodig en Wenschelijk.

TWEE REFERATEN,

OP DEN

TWEE EN TWINTIGSTEN ZENDINGSDAG

DER

Nederl. Zendingsvereeniging,

den 3^{den} MEI 1883,

DOOR

J. L. ZEGERS,

Zending dier Vereeniging.

ROTTERDAM,

D. DE KONING.

UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK UTRECHT

3606 4545

Winnipeg, Manitoba, Canada

Op Hemelvaartsdag, Donderdag den 3^{den} Mei dezes jaars, mogt de Nederl. Zendingsvereening haren 22sten Zendingsdag vieren. In de ruime zaal Caledonia waren een rootal Broeders bijeengekomen, waaronder Afgevaardigden van bijna alle Zendings-corporatiën in ons land werden geteld. Op voorstel van het Hoofdbestuur zou er eene bespreking plaats hebben naar aanleiding van twee vragen, in het „Orgaan” der Vereening aldus geformuleerd:

I. Is het wenschelijk te trachten op kleine schaal grond aan te koopen, om daarop de Christenen te vereenigen, en daarop ook anderen toe te laten, die genegen mogten zijn bij hen te wonen?

II. Wat kan er gedaan worden voor de Inlandsche Christenen en doopcandidaten, die door hun toetreden tot het Christendom buiten de mogelijkheid gesteld worden om in hun onderhoud te voorzien?

Schrijver dezes was uitgenoodigd de behandeling dezer vragen in te leiden. Hij voldeed aan die uitnoodiging door het voorlezen der beide hier volgende opstellen 1).

Nog staande de vergadering kwam het aanzoek van velen op dringende wijze tot hem het gesprokene in druk te geven. Eerst meende hij onveranderlijk tot het tegendeel te moeten besluiten, vreezende 1° dat geldelijke schade de eenige vrucht der uitgave zou zijn, en 2° dat de verschijning dezer beknopte

---

1) De „Handleiding bij de beoefening der Zendingswetenschap,” van den Heer J. C. NEURDENBURG, bevat omtrent deze vragen vele wenken, waarvan de juistheid en belangrijkheid door den Zendeling het best kan ingezien en zeker gaarne zal erkend worden. Ik mogt van enkele dier wenken dankbaar gebruik maken.

referaten even weinig tot het doel zou leiden als de brochure van zijn ambtgenoot Br. P. JANSZ te Japara — al te weinig gelezen! — dit heeft gedaan. Toen men evenwel op den druk bleef aandringen, en ook het Hoofdbestuur zich met dat verlangen vereenigde, meende hij te moeten toegeven, en biedt hij thans ter lezing en ernstige overweging aan wat door hem in bovengenoemde vergadering is aanbevolen, en door de Broeders op voor hem vereerende wijze is ontvangen.

Moge de uitgave en verspreiding der volgende bladzijden iets bijdragen tot aankweeking of versterking van het besef dat behartiging van de stoffelijke ellende dergenen wier geestelijk welzijn wij trachten te bevorderen, de duidelijk aangewezen weg is om te komen tot ons verheven doel!

Nadat de Voorzitter, Br. C. D. v. D. VALK, de vragen had voorgelezen, sprak de Referent het volgende:

Waarde Broeders!

Gij allen zult toestemmen dat de vragen, ons door het Hoofdbestuur voorgelegd, zeer in elkander grijpen, zelfs zoodanig dat het bij eene eerste en oppervlakkige lezing bijna onmogelijk schijnt ze uit elkander te houden. Toch, wanneer ik wel zie, betreft de eerste vraag de toepassing van een beginsel, dat in de tweede wordt verondersteld. Dat beginsel is niet nieuw, het kwam zelfs reeds herhaalde malen ter sprake. Het is: betooning van stoffelijke hulp aan Inlandsche Christenen en aan zulke Inlanders, die òf reeds van hunne begeerte om tot het Christendom toe te treden, hebben doen blijken, òf voor het minst zich niet beslist vijandig tegenover het Christendom plaatsen. Deze laatsten worden bedoeld als in vraag I wordt gesproken van hen, die met de Inlandsche Christenen willen samenwonen.

De vraag in hoever onze bemoeijingen in stoffelijk opzicht zich moeten uitstrekken tot degenen, bij wie nog niet de minste toenadering tot het Christendom is gebleken, ja ook tot hen uit wier woorden of gedragingen afkeer van en vijandschap tegen het Christendom spreekt, ten einde onder Gods

zegen, door deze bemoeijingen als blijk van onbaatzuchtige belangstelling in hun heil, het hart voor onze personen worde gewonnen en daardoor voor onze prediking ontsloten, — is eene zeer gewigtige vraag. Zij werd dan ook reeds meermalen besproken en op zamenkomsten van Zendingelingen in Indië, en op vergaderingen van Zendingsvrienden hier te lande.

Toch is zij eene andere dan de twee, u zoo pas voorgelezen, welke beide het oog hebben op den toestand en de behoeften van reeds gedoopten, en van degenen, die zich, zonder nog gedoopt te zijn, alreede onder Christelijken invloed geplaatst hebben, of zich minstens daaronder willen plaatsen.

Ter wille van duidelijkheid en orde zal het dus goed zijn dat wij ons voor heden bepalen tot de belangen van hen, die in deze vragen zijn aangeduid, en onderzoeken wat voor dezen behoort gedaan te worden.

Nu komt het mij voor dat het aanbeveling verdient de behandeling der tweede vraag, die een beginsel raakt, te doen voorafgaan aan de bespreking der eerste, die de toepassing van dat beginsel betreft. Immers practisch onvruchtbaar moet geacht worden beraadslagingen te houden over de wijze, waarop zal worden toegepast een beginsel, dat straks, als in strijd met de roeping der Zending en vallende buiten de grenzen haar gesteld, zou kunnen veroordeeld en verworpen worden.

Niet dat ik voor dit laatste eenige vrees koester. Maar toch, ik weet dat er door sommigen, wier gevoelen en overtuiging wij willen eerbiedigen als het gevoelen en de overtuiging van ernstige, geloovige broeders in CHRISTUS, en van warme — zij het dan ook misschien meer warme dan verlichte — Zendingsvrienden, getwijfeld wordt aan de op Christelijk-geloovig standpunt verdedigbaarheid van dat beginsel.

Wij zien ons daarom echter te meer verplicht dat beginsel zoo grondig mogelijk te onderzoeken, en willen trachten, ook door onze tegenwoordige bespreking, zoo mogelijk tot de gewenschte overeenstemming te geraken.

Ik vraag dus vergunning allereerst de bespreking van vraag II te mogen inleiden.

Die vraag rust, dunkt mij, op 3 vooronderstellingen:

- a. Er zijn Inlandsche Christenen en doopcandidaten, die door hun toetreden tot het Christendom, buiten de mogelijkheid gesteld worden om in hun onderhoud te voorzien;
- b. Er behoort voor dezen iets gedaan te worden opdat zij, ondanks alle belemmeringen, toch in hun onderhoud zullen kunnen voorzien;
- c. Wat voor hen behoort te geschieden, moet door ons worden gedaan.

Zijn wij het nu over deze 3 punten eens, dan kunnen wij straks, in aansluiting aan vraag I, het antwoord zoeken op de vraag: Wat zal er dan door ons voor hen gedaan worden?

Het kon ons straks wel eens blijken hoe bezwaarlijk het gaat vraag I in zulk een algemeenen zin te behandelen, als waarin zij ons is opgegeven 1). Dat bezwaar drukt ook de nu aanhangige vraag in geen geringe mate. Wel doet het geval dat Inlandsche Christenen en doopcandidaten, ten gevolge hunner belijdenis, in hunne tijdelijke zaken bemoeijelijkt worden, zich overal voor. En zulks mag, ook zonder dat opzettelijke studie gemaakt is van het lot van Inlandsche Christenen en doopcandidaten in verschillende landen, reeds van te voren vastgesteld worden, op grond van de bekende vijandschap van de duisternis jegens het licht, de treurige vijandschap van het onwedergeboren hart des zondaars jegens het leven uit God, dat in anderen werkt, — en bij de wetenschap dat de mensch het gevoeligst wordt getroffen wanneer zijne stoffelijke belangen worden aangerand. Toch kan het wel niet anders of verschil van maatschappelijke toestanden bepaalt voor een groot gedeelte de zwaarte van den druk in stoffelijken

---

1) Het is gebleken. De Zendeling ZIMMER van Borneo had andere inzichten dan de Referent, Zendeling op Java.

zin, door vijandige tegenwerking uitgeoefend. En die niet geheel vreemdeling is in de voornaamste landen, welke de Zending zich tot terrein harer werkzaamheden koos, weet genoeg om te kunnen toestemmen dat de maatschappelijke toestanden in het eene en in het andere land ver uiteenloopen.

Bovendien klimt de vijandschap niet overal tot dezelfde hoogte, en is het vuur van den toorn tegen hen, die tot de belijdenis van CHRISTUS overgaan, niet onder alle volken even onuitblusschelijk.

Het zou echter voor hem, aan wien de eer is gegund thans tot u te spreken, een onmogelijk te verrigten taak zijn, op duidelijke wijze het verschil in graad te bepalen, waartoe de vijandschap tegen het Christendom in het eene land in onderscheiding van het andere stijgt, en de mate van stoffelijk nadeel te berekenen, dat Christenen en doopcandidaten dien-tengevolge lijden.

Heb ik het een voorregt geacht thans eene zaak te mogen ter sprake brengen, die mij zoolang en aanhoudend heeft bezwaard, ik meende dat het in mij zou worden geduld, door eigen aanschouwing en waarneming gedrongen, u bijzonder te bepalen bij dat gedeelte van den Zendings-akker, waarmede de Nederl. Zendingsvereeniging in naauwe betrekking staat.

Op die toegeeffijkheid rekenende, bied ik u enkele opmerkingen aan, naar aanleiding van elk der drie genoemde punten.

Wat *a* betreft: Er zijn Inlandsche Christenen en doopcandidaten, die door hun toetreden tot het Christendom, buiten de mogelijkheid gesteld worden om in hun onderhoud te voorzien, — het is op West-Java maar al te waar. Als aan u allen bekend mag worden aangenomen de besliste vijandschap van het Mohammedanisme, veel erger dan die van het heidendom, jegens de belijders van CHRISTUS. Persoonlijke waarneming geeft mij regt en vrijmoedigheid te constateeren dat de vijandschap, welke heidenen en bij hun overgang tot het Christendom van de trouw gebleven aanhangers van hunnen voorvaderlijken godsdienst ondervinden, heel wat minder heftig, en ook vrij wat minder langdurig is, dan de haat en tegenkanting, welke Christenen uit de Mohammedanen moeten verduren van de zijde van het Mohammedanisme. De zending op W. Java

heeft onder hare gedoopten vroegere heidenen, de Chinezen, — en voormalige Mohammedanen, de Inlanders. De eersten vindt men vooral te Cheribon en te Indramayoe. De laatsten op de meeste andere posten onzer Vereeniging. Wat heeft de ervaring geleerd omtrent de gevolgen, die het overgaan van de eersten en van de laatsten in stoffelijk opzigt voor hen heeft gehad, en ook omtrent de oorzaken, waaruit die gevolgen geboren werden? De Christen-Chinezen zijn geworpen met steenen en met slijk, in letterlijken zin bespogen, en zooveel mogelijk in handel en bedrijf gedwarsboomd. Waarom? Wel, de Chinees is van nature conservatief, trotsch ingenomen met alles wat uit China komt en eigenaardig Chineesch is, en hij ziet met een soort van voorname minachting neêr op alles wat men van buiten af wil invoeren. De Chinees nu, die Christen wordt, breekt, zij het dan al niet met de nationale kleederdragt en taal, dan toch met de zoogenaamd godsdienstige gebruiken van zijn land en volk. En hoe weinig godsdienstzin de Chinezen over het algemeen ook mogen bezitten, hoe zeldzaam het zij een hunner aan te treffen, die met eenige devotie aan de bestaande godsdienstige ceremoniën deelneemt, — des al niettemin wordt hun toorn opgewekt, wanneer er zijn die met de overgeleverde pligtplegingen breken, om aan te hangen wat niet uit China herkomstig is. Te Indramayoe evenwel was het vuur der verontwaardiging al heel spoedig uitgebrand, en sedert jaren bestond aldaar de christelijke gemeente uit de Chinezen, zich langzaam uitbreidende, vrij rustig en ongedeed, — wat wij wel dikwijls, als niet bevorderlijk aan de ontwikkeling van geloof en geloofskracht dier gemeente hebben betreurd, maar dat toch als een feit mag vermeld worden, ten bewijze dat er weinig krachtig voedsel bestaat voor de vlam van vijandschap en haat tegen de Christenen, als deze niet door godsdienstig fanatisme is ontstoken.

Geheel anders is dit echter ten opzichte der tegenkanting, die van het Mohammedanisme uitgaat. Deze toch spruit wel nadrukkelijk uit oorzaken in den godsdienst zelve gelegen voort, en wordt door dezelfde beweegredenen en onderhouden. In iedere overwinning door het Christendom behaald,

ziet het Mohammedanisme een verfoeijelijke belediging, den alleen waren godsdienst aangedaan. Immers is het Mohammedanisme in het oog zijner belijders de volkomen openbaring van God aan den mensch, de hoogste uitdrukking van den wille Gods? Wat derhalve tegen dien godsdienst wordt ondernomen, kan niet anders zijn dan zondigen tegen den eenigen God (Allah), en tegen den laatsten en grootsten zijner gezanten, MOHAMMED, door Allah gezonden om den waren godsdienst aan de menschen bekend te maken. En het streven der Christelijke zending wordt door den Mohammedaan veroordeeld als een godslasterlijke poging om aan den Zoon van MARIA te onderwerpen, wat naar Gods raad, zich buigen moet voor de uitspraken en voorschriften van den profeet uit Arabie. Het Mohammedanisme wil wereldgodsdienst worden, en wel verre dat het onverschillig zou aanzien dat belijders van MOHAMMED's gansch uitnemende leer overgaan tot een godsdienst, die een ander profeet als grooter dan MOHAMMED verheerlijkt, drijft het krachtig propaganda voor eigen geloof, en offert zoo noodig alles op om te komen tot zijn doel: de onderwerping der wereld aan God en Zijn gezant.

Geen wonder dus dat in Mohammedaansche landen alles zamenspant tegen hen die vrijmoedig belijden: wij hebben Hem gevonden, die grooter is dan MOHAMMED! Ongenoegen, toorn, volslagen haat barst van alle kanten los, van hoofden en priesters, van geburen en vrienden, van eigen vader en moeder, — en wel op eene wijze, die, bij de eigenaardig Mohammedaansche inrigting der maatschappij, het den Christenen niet zelden zoo goed als onmogelijk maakt in hun dorp en vlek, en dus in het bezit hunner akkers te blijven. Kwellingen en plagerijen van allerlei aard noodzaken hen, zullen zij hunne belijdenis van CHRISTUS getrouw blijven, hunne omgeving en daarmede hun middel van bestaan, vaarwel te zeggen.

Bij niet allen echter ontwikkelt het geloof, ook al valt aan de opregtheid er van niet te twifelen, dadelijk zulk eene kracht, dat zij den moed hebben, veel offerende, tot dien stap te besluiten. Niet alleen maar dat de Inlander — men moet de menschen nu eenmaal nemen zoo als zij zijn! —

spoedig door eenige bedreiging is angstig te maken, maar ook, bij alle gemis van energie, waardoor de Inlandar zich kenmerkt, schrikt hij dra terug voor alles wat van hem eenige inspanning vordert. Zou eene der redenen dat het Christendom sneller vorderingen maakt onder de Chinczen dan onder de Javanen, niet — middelrijke oorzaken in aanmerking genomen — mogen gezocht worden in het meer energieke van den Chineschen volksaard, en eene der oorzaken dat er meer van de Inlandsche dan van de Chinesche Christenen tot hun vroeger geloof terugzakken, niet deze zijn, dat trouw aan de Christelijke belijdenis, voor de eersten door grooter materieel nadeel wordt gevolgd dan voor de laatsten? Bijna allen, die ik zelf te Indramayoe tot den Islam moest zien terugkeeren, kwamen tot afval door den invloed van geldelijke zorgen, gesteund door schoone beloften hun van Mohammedaansche zijde gedaan, bij afzwering van den Naam van CHRISTUS.

b. Mij dunkt dat het gezegde voldoende is om u te overtuigen dat er iets behoort gedaan te worden, opdat Inlandsche Christenen en doopcandidaten, ondanks alle belemmeringen, toch in hun onderhoud zullen kunnen voorzien. Die menschen moeten immers, even als elk ander, een middel van bestaan hebben. Al zijn hunne behoeften gering, zij moeten toch eten. Daarbij komt dat de meesten, die tot het Christendom overgingen, slechts weinig bezitten. Wordt hun dat weinige ontnomen, dan zijn zij ook dadelijk van alles beroofd. Wordt het hun onmogelijk gemaakt door werken in hunne behoeften te voorzien, zij zijn oogenblikkelijk met hunne huisgenooten door honger bedreigd. En wat dat zegt, de ervaring van ieder der BB. Zendelingen weet er van te spreken.

Zeker, nu is men verplicht deze door groote zorgen gedrukte menschen te vermanen alle hunne bekommernissen op den Heer te werpen, hen tevens aansporende door ander werk te zoeken, te trachten op eenigerlei wijze het noodige te verdienen. Men kan hun daarbij allerlei noodige aanwijzingen verschaffen, indien men namelijk zelf iets heeft aan te wijzen.

Men kon zelfs wel eens eene handreiking doen, indien dit geval zich maar niet al te vaak herhaalde, en het daarbij tevens met tal van voorbeelden aantoonen hoeveel sommigen voor hun geloof hebben moeten doorstaan, en hoe God vaak op ongedachte en verrassende wijze uitkomst geeft. Slaat echter het vermogen om deze bewijzen van ongeschokt geloofsvertrouwen en wonderbare uitredingen te kunnen waardeeren, niet te hoog aan bij den pas beginnenden, geestelijk nog zoo weinig ontwikkelden Christen-Inlander. Maar ook, al ware dat vermogen honderd- en duizendmaal meer ontwikkeld dan nu het geval is, toch is de volle erkenning van iets uitnemends, in casu het vertrouwen op God in den nood, nog wat anders dan het bezit der kracht, om dat uitnemende na te volgen. Daarbij — we zagen het zoo even reeds — ontbreekt het den Inlander aan energie, aan alle initiatief. Hij moet aan den gang geholpen worden. De Zending zou eigenlijk voor ieder afzonderlijk wel werk moeten gaan zoeken, en hem er dan als het ware bijbrengen. En — om niets meer te noemen — de Zending is in zijn oog „toewan” (heer), wat voor hem gelijk staat met: rijk zijn. En nu redeneert hij ongeveer aldus: Als gij mij werkelijk liefhebt, dan moet gij mij ook helpen aan brood. Zijt gij mijn geestelijken vader, dan wacht ik van u ook dat gij mij stoffelijk helpt.

Is deze redenering wel zoo onlogisch? En is zij ook in Holland wel zoo vreemd? Tracht onder de arme klasse der maatschappij den menschen het Evangelie te brengen, en komt er eens met ledige handen!

Al ons onderwijs, al onze raadgevingen en vermaningen kunnen, worden zij niet door tastbare bewijzen van belangstelling in zijn uitwendigen toestand op den voet gevolgd, voor den Inlander weinig uitwerken. Menschen, die gebrek hebben, vragen andere dingen. Hiervan is ieder Zending, telkens weer door allerlei aanvragen om stoffelijke hulp bezwaard, overtuigd. Die hulp moet hun geboden worden, zal men trouw aan de afgelegde of af te leggen belijdenis bij zijne discipelen kunnen verwachten. Armoede bragt reeds dikwijls tot afval, of verleidde

tot handelingen, die met de roeping des Christens in strijd zijn. En voor zoo weinig ontwikkelde menschen is stoffelijke hulp het krachtigst, zoo niet het eenige, bewijs van welgemeende belangstelling in hunne personen.

c. Ik meen dus voldoende rekenschap te hebben gegeven van de noodzakelijkheid van stoffelijke hulp en van de gronden, waarop de verpligting daartoe rust. Na al het gezegde heb ik voor mij zelve althans volle vrijmoedigheid het woord van een erkend zaakkundige, in dezen kring uit te roepen: Neemt bij den zendingarbeid het woord „hulpbetoon” tot uw devies! Immers, wat behoort te geschieden, moet door ons worden gedaan. Wie hebben die menschen in zulk een alles behalve benijdenswaardige positie gebragt, dat zij, als onreinen uit de maatschappij geworpen, gebrek lijden aan het allernoodigste voor het dagelijksch leven? Dat deden wij. Wij bragten hun het Evangelie. Wij wisten wat voor hen in stoffelijk opzigt de gevolgen zouden zijn van de geloovige aannamen en belijdenis van het Evangelie. Toch bragten wij het hun. En zij hebben geloofd, en zij ondervinden nu, zij het ook bij ervaring van toenemenden inwendigen rijkdom, uitwendig steeds toenemende armoede. Is het nu niet duidelijk onze pligt hen te helpen? 't Is nu voor 't oogenblik niet de vraag: hoe zal door hulpbetoon het hart der menschen voor het Evangelie worden geopend, maar: wat is onze roeping voor hen, die zich door ons tot CHRISTUS hebben laten leiden, en daardoor behoeftiger zijn geworden dan ooit?

Zal men zich nu verantwoord achten met te zeggen, gelijk sommigen dat zeggen: Onze roeping in de zending strekt zich niet verder uit dan tot de prediking van het Evangelie, en die het aannemen, moeten vooraf de kosten berekenen?

Onmogelijk. Zoo kan alleen hij spreken, die geen hart in den boezem heeft. Maar zoo oordeelt de Zendingsvriend zeker niet.

Er is echter noodzaak voor velen om ernstig na te denken over de vraag of het verleenen van stoffelijke hulp niet als een

zeer gewichtig deel van het Zendingswerk moet worden beschouwd. En daartoe zal dan ook onze tegenwoordige bespreking dienen. Komen wij er toe deze vraag toestemmend te beantwoorden, dan is daarmee tegelijkertijd onze verplichting erkend om in deze rigting ons te bewegen. Tot heden geschiedde dit nog te weinig. De zendingen ondervinden daarvan al den last. Maar dit wetende, kan de vraag niet voorbarig zijn: mag de werkzaamheid uwer Broeders Zendingen daardoor nog langer gedrukt worden, en daardoor voor hen teleurstelling en mislukking worden vermeerderd? Zal er onder de Inlanders geestdrift komen voor het heil in CHRISTUS dat wij hen prediken, mij dunkt, het is dan noodig dat zij vooraf weten dat broodsgetek gebrek geen noodwendig gevolg is van de belijdenis des Evangelies. Men denke er aan: de man heeft toch ook vrouw en kinderen. En gesteld nu al, dat zijn geloof reeds krachtig genoeg ware om ook voor het scherpe zwaard des hongers niet terug te schrikken, is het geloof van vrouw en kinderen daarom ook zoo groot? Hij heeft — wij houden het den Christenen nadrukkelijk voor — tegenover vrouw en kroost eene gewichtige roeping. „Die zijne huisgenooten niet verzorgt, heeft het geloof verloochend en is erger dan een ongeloofige.” Is dit voorschrift, al stond het niet letterlijk in den Bijbel, niet reeds eisch der menschelijkheid? Als Christen juist heeft de Inlander zich ook hierin van zoovelen zijner volksgenooten te onderscheiden, dat hij de belangen van zijn gezin beter behartigt dan in den regel in de Inlandsche wereld geschiedt. Wij strijden immer tegen die schromelijke veronachtzaming van vrouw en kinderen. Wij vermanen onze volgelingen tot trouw aan hunne verplichtingen. Wij willen het huiselijk leven hervormen. Maar volgt hieruit nu niet van zelve dat het onze taak is het den menschen mogelijk te maken hun pligt als man en vader na te komen? Of zou men kunnen meenen genoeg gedaan te hebben als men de menschen gedoopt heeft, en hen geleerd heeft wat zij als gedoopten te onderhouden hebben?

Ik waag de uitspraak dat wij in de Zending op Java nooit naar wensch zullen slagen als wij niet gaan werken op wegneming van stoffelijke ellende. En uwe Zendingen, zij kunnen bij het

gezig van armoede en gebrek onder hunne gemeenteleden, wetende wat er eigenlijk moest gedaan worden, maar bij gebrek aan middelen niet kunnen doen, op den duur moeilijk met kracht en volharding zich aan hun werk blijven wijden. Hoe dikwijls komen de menschen tot ons met de bede om geld en om brood. Hoe menigmaal trad een aanvankelijk gewonnene terug uit vrees voor de gevolgen. Had hij zelf nog niet ondervonden wat het Christen-worden na zich sleept, hij heeft het toch genoeg gezien hoe het den Christenen gaat.

Willen wij de Zending, dan moeten wij ook den moed hebben er ons geheel aan te geven, haar te aanvaarden met alles wat zij eischt.

Zullen sommigen misschien zeggen: op die wijze is de Zending een onbegonnen werk? Dat zal moeten blijken als men eerst eenstemmig oordeelt over datgene wat er gedaan moet worden. Daartoe strekke de bespreking der tweede vraag!

REFERAAT OVER DE TWEEDE VRAAG.

Die vraag plaatst ons voor het volgende: Als er dan iets moet geschieden, wat behoort er dan te worden gedaan? Zij roept ons echter niet alleen Inlandsche Christenen en doopcandidaten voor de aandacht, maar wil ook dat wij zullen denken aan hen, die het Christendom niet zulk een kwaad hart toedragen, dat zij niet met de Christenen zouden kunnen zamenwonen. Zij gaat dus uit van de vooronderstelling dat er zijn, die, al zijn zij zelve nog geen Christenen geworden, zich toch met de Christenen willen vereenigen.

De steller dezer vraag heeft, naar het mij voorkomt, niet alleen het mogelijke, maar ook het wenschelijke dier vereeniging bij zich zelve erkend, en als hij naar het wenschelijke daarvan komt vragen, daarbij ongetwijfeld gedacht aan den gezegenden invloed dien dat zamenwonen op de niet-Christenen zou kunnen uitoefenen.

Is nu — zoo formuleeren wij het liefst onze tegenwoordige vraag — is het aankopen van grond op kleine schaal tot woonplaats van en ter bearbeiding door die Christenen en

goedgezinde niet-Christenen, aanbevelenswaardig niet alleen om te helpen voorzien in hunne levensbehoeften, maar ook als middel tot Evangelisatie, en dus tot uitbreiding van het Godsrijk?

Wat het eerste oogmerk betreft, naar mijn bescheiden meening beveelt zich niets meer aan dan deze door velen reeds aangewezen weg, vooral als de Zending, zooals de missie ook op W. Java, werkt onder een landbouwend volk. Het is bekend dat de hoofdcultuur op Java de rijstbouw is, en het hoofdvoedsel aldaar de rijst. Heeft de Inlander rijst, dan is hij tegen gebrek gevrijwaard en — tevreden. Help de Inlander aan brood, beteekent: zorg dat hij rijst hebbe, en opdat hij rijst zou hebben, geef hem een stuk rijstveld, waarvan hij de vrucht geniet voor zich en de zijnen.

Zoo verstaat het o. a. ook Br. VERHOEVEN 1), en opdat hij op die wijze zijne volgelingen zou kunnen helpen, verhuisde hij onlangs naar Kadhipaten, waar rijstvelden te bekomen waren.

Het was evenwel daarbij niet alleen en niet hoofdzakelijk zijn doel den menschen lichamelijk voedsel te verschaffen. Een ander doel zweefde hem voornamelijk en bezielend voor oogen, toen hij het besluit nam zijn verblijf op een hoofdplaats, voor den Europeaan toch altijd veel gezelliger dan het leven geheel in het binnenland, te verwisselen met het wonen in een eenzame, daarbij vlakke en warme streek. Hij is overtuigd dat de Zending meer kans van slagen heeft buiten de hoofdplaatsen, d. w. z. buiten de voor den Inlander veelzins schadelijke invloeden van de Europesche en eene meer geprononceerde Mohammedaansche omgeving. En in die overtuiging staat hij volstrekt niet alleen. Zij wordt door vele Zendelingen gedeeld, en is herhaaldelijk reeds uitgesproken.

Br. VERHOEVEN trok naar Kadhipaten met de bede in het hart dat hij in de gelegenheid mogt gesteld worden om zijne volgelingen, die nu in verschillende Kampongs verspreid zijn, rondom zich te verzamelen. Voorloopig strekken zijne wenschen

1) De correspondentie met den Zendeling J. VERHOEVEN gaf aanleiding tot het stellen der vraag.

zich niet verder uit dan langzamerhand te mogen komen tot de vorming van een Christen gehucht, dat, bij genoegzame bevolking, komt te staan onder het bestuur van een hoofd, uit de daar wonende Christenen en door de ingezetenen zelve gekozen.

Beteekent die benaming „Christen gehucht” nu dat daar alleen plaats is voor Christenen? In geen deele. Wat noodzaak zou er zijn hen uit te sluiten, die zich, al zijn zij ook nog niet gedoopt, toch onder Christelijken invloed willen plaatsen? Komt de Zendeling, die daar zijne kudde heeft met welke hij dagelijks verkeert, niet ook telkens met de niet-Christenen in aanraking, wanneer deze met de Christenen zamenwonen, en krijgt hij hen daardoor niet onder het bereik van zijn woord?

Maar ook al meende hij hen te moeten uitsluiten zoolang zij niet gedoopt zijn of minstens hunne begeerte naar den Doop hebben kenbaar gemaakt, wie geeft er hem de bevoegdheid toe? Die bevoegdheid zou hij alleen bezitten, wanneer hij een geheele uitgestrektheid gronds als zijn wettig eigendom bezat, waarover hij dus naar welgevallen kon beschikken. Maar, gesteld het kapitaal voor landaankoop op groote schaal ware aanwezig, hoe zou men aan land komen in een bebouwde streek, d. w. z. waar de gronden aan verschillende personen toebehooren? Zullen deze bereid bevonden worden hunne akkers hem te verkoopen? Niemand kan hen dwingen van hun regt op hun grond afstand te doen.

De tijdsomstandigheden zijn echter thans zeer gunstig voor het plan van Br. VERHOEVEN, hoe ongunstig zij op zich zelve mogen zijn. Vele der in zijn buurt liggende rijstvelden zijn thans onbebouwd, eerstens door gebrek aan ploegvee (buffels), ten andere door gebrek aan menschenhanden. De verderver der kudde, de veepest, heeft de veestapel ontzaggelijk gedund, en de engel des doods in den vorm van koorts en cholera, heeft onder de bevolking aldaar vreeselijk gewoed. Menige rijstakker is nu tegen zeer billijken prijs te bekomen. Hoe meer van dezen door VERHOEVEN kunnen worden aangekocht, des te meer kans zal er bestaan dat ook die akkers, die voorloopig

door Mohammedanen blijven bezet, langzamerhand in zijne handen zullen overgaan. Immers heeft de ondervinding geleerd dat naarmate het Christelijk element zich in eene streek uitbreidt, het Mohammedaansche, dat zich niet gewonnen geeft, verdwijnt. De Mohammedanen, die er van vroeger af woonden, worden of voor het Christendom gewonnen en sluiten zich bij de Christenen aan, of zij gaan de streek als door het Christendom verontreinigd beschouwen en ontwijken haar.

Wilde men echter geheel zeker zijn van Mohammedaansche omgeving en invloeden verschoond te blijven, dan zou men moeten doen wat elders met uitstekenden uitslag is geschied: woest liggende gronden ontginnen. Ieder Inlander verkrijgt, op behoorlijk gedaan verzoek, vergunning tot ontginning en cultiveering van grond tot een bij de wet bepaalde uitgestrektheid, en het regt dat hij door die ontginning verkrijgt, is dat van erfelijk individueel bezit. Ook bezit Z.Ex. de Gouverneur-Generaal het regt grootere stukken „tot gewichtige doeleinden” ter ontginning af te staan.

Nog een ander middel is dat hetwelk door Zendeling P. JANSZ Sr. eenige jaren geleden op grooter schaal is aangeprezen, en nu door diens zoon op kleiner schaal beproefd, n.l. men vraagt van de Regering woeste gronden in erfpacht voor den tijd van niet minder dan 75 jaren.

Het is echter ontegensprekelijk dat deze weg, hoe uitnemend ook, heel wat kapitaal vordert. Veel geld is, vooral gedurende de eerste jaren noodig, als de uitgaven enorm groot zijn, en de opbrengst gelijk nihil is.

Daar nu de ondervinding leert dat groote sommen gelds uiterst moeilijk voor zulk een doel bijeenkomen, wil Br. VERHOEVEN beproeven wat minder groote uitgaven vraagt: aankoop van rijstakkers stuk voor stuk. Hij koopt die echter niet op eigen naam, iets wat trouwens den niet-Inlander bij de wet niet geoorloofd is. Hij vraagt voor zijne gemeente erkenning als rechtspersoon, en deze treedt, na die erkenning verkregen te hebben, als corporatie op, en handelt als zoodanig, terwijl zij akkers aankoopt en die uithuurt aan degenen, tegen wier opwoning zij geen bezwaar heeft. Wil zij van die gronden

in huur afstaan aan personen, die nog geen Christenen zijn geworden, zij doet het, onder zekere voorwaarden. Wordt door een dier huurders gehandeld in strijd met die voorwaarden, en oefent diens verblijf onder de Christenen eenigszins nadeeligen invloed uit, het staat aan de gemeente vrij hem de huur op te zeggen.

Wat nu beveelt zulk een wijze van handelen aan? Mij dunkt, zeer veel. Allereerst voor de reeds gedoopten. Deze hebben — gelijk ieder, die eenigszins met het gehalte der Inlandsche Christenen bekend en billijk in zijn oordeel is, alligt begrijpen zal — voortdurend toezigt en leiding noodig. Zij kunnen die nu elken dag, elk uur ontvangen. De Zending is in voortdurend rapport met zijne gemeenteleden. Zijn oog kan over alles gaan wat op die gemeente en het gedrag harer leden betrekking heeft: het huiselijk leven en den omgang van man en vrouw, de zorg voor de opvoeding der kinderen, de verpleging van zieken, de behandeling van ouden en zwakken, het zedelijk leven van jong en oud, in een woord het dagelijksch leven van allen, die zich tot een Christelijken wandel hebben verbonden, maar, gelijk van zelve spreekt, met alles behalve vaste schreden den weg van godsvrucht en heiligheid bewandelen. Zóó leert de Zending zijne gemeente kennen, komt op de hoogte van haren eigenaardigen toestand en behoeften, en kan dus eerst alzoo weten welke behandeling die gemeente in 't algemeen, en elk harer leden in het bijzonder vereischt. Natuurlijk dat zulks op den bloei der gemeente en de ontwikkeling van godsdienstig en zedelijk leven van grooten invloed is. Daardoor wordt tevens de, voor den grootendeels aan zich zelve overgelaten en van nature zwakken en ligt vreesachtigen Inlander zoo schadelijken, invloed van Mohammedaansche priesters en hoofden, van geburen en kennissen, voor een groot, ja voor het grootste gedeelte gebroken. De Zending wordt zijn raadsman, zijn steun, zijn toevlugt. En hij wordt dat gaandeweg meer, naarmate de Inlander, door een voortdurende liefderijke en zachtmoedige behandeling van de zijde des zendelings, die hem niet alleen met goeden raad ter zijde staat, maar ook, waar dit wordt gevorderd, handelend voor hem

optreedt, hem steeds grooter vertrouwen schenkt. Hij gevoelt zich niet alleen, hij weet zich door belangstelling en liefde gedragen, en deze bewustheid maakt hem sterk. Zoo eerst kan er van invloed des Zendinglings sprake zijn. En deze bemerkt, tot zijn eigen bemoediging, insgelijks dien door hem uitgeoefenden invloed, nu hij zijn werkzaamheid tot nauwer grenzen kan beperken dan anders het geval is, wanneer hij dikwijls verre togten moet maken om, en dan natuurlijk nog maar even, zijne schapen te ontmoeten. Terwijl hij daardoor veel tijd verliest en een groot deel van zijne gezondheid en kracht verslijt, betreurt hij onophoudelijk het noodzakelijk gering resultaat dezer vlugtige en zeldzame bezoeken. Nu echter heeft hij alles onder zijn onmiddellijk bereik. Kerk en school, gemeenteleden, schoolieren en zieken, alles en allen heeft hij bij zich. Zóó kan hij oog houden op zijn werk, naar eene vaste methode arbeiden en zijn tijd verdeelen. En zóó wordt het voorkomen, dat hij zich, bij veel loopens en sloovens, toch noch in het groot geheel verliest. De gemeente kan eerst langs dien weg door hem worden gevormd en ontwikkeld.

En verder zijne doopcandidaten. Zij komen uit verschillende, dikwerf ver verwijderde Kampongs. Door bezoeken van den Inlandschen helper of door het herhaald bezoek dat de Zending aan zieken in hunne woning of Kampong bragt, kwamen zij met het Evangelie in aanraking en werden er voor gewonnen. Zij spreken hunne begeerte uit in de Christelijke Gemeente te worden opgenomen. Dat echter blijft in hun Kampong niet onbekend. Allerlei verzoeken, beloften en dreigingen pogen hen van besluit te doen veranderen, en een groote mate van beslistheid kan alleen bij de gedane keuze doen volharden. Neemt aan het gunstigste geval, nl. dat geen verzoeking hen afbrengt van het ingeslagen spoor, dan moeten zij, week aan week, des Zondags uren ver loopen om de godsdienstoefeningen bij te wonen, en in de week nog eens weer om doop-onderderrigt te ontvangen. Kan dat van iemand gevorderd worden? En is het niet als van zelve dat telkens allerlei dingen van de verre voetreis afhouden? De dagelijksche arbeid, een of andere huiselijke omstandigheid, ongesteldheden, en — zeer begrijpelijk

— ook wel eens gebrek aan lust en opgewektheid tot zulk een togt onder de tropische zonnehitte of den Indischen plasregen, veroorzaken dat sommige hunner van Kerk en Catechisatie slechts ongeregeld gebruik maken. Maar gesteld ook al dat allen op de bepaalde dagen en uren trouw bij den Zendeling opkomen, wat vrucht kan dan nog een enkel uur onderwijs per week dragen in dingen, die hen zoo geheel vreemd zijn, die zoo geheel buiten den vroegeren kring hunner gedachten liggen, en die, geestelijk van aard als deze zijn, door hen zoo moeilijk kunnen worden gevat? Maar nu is de Zendeling in de gelegenheid hen in zijne nabijheid te helpen aan werk en brood. Rekenende met de kracht der verzoeking, waaraan zij bloot staan, hunne behoefte aan geregeld onderwijs, en den heilzamen invloed van een dagelijksch verkeer met hen, die reeds het geloof hebben beleden, dat ook hen bij aanvang dierbaar is geworden, noodigt hij hen uit zich bij de Christenen te komen vestigen. En zij slaan te midden der Christenen hunne hutten op met dit veelbeteekenend gevolg dat zij, aan vijandige omgeving en tegenkating onttrokken, in Christelijke omgeving geplaatst en voortdurend door den Zendeling gadegeslagen en onderwezen worden. Of zulks ook van belangrijken invloed op doopcandidate is?

En dan het voordeel voor hen, aan wie de gemeente van hare gronden onder zekere bepalingen verhuurt. Zeker men kan meer voorwaarden stellen als men een groote uitgestrektheid gronds in eigendom of in erfpacht heeft, zooals het laatste nu op den Zendingspost in Japara het geval is. Maar toch, heeft de gemeente eenmaal over eigen rijstvelden te beschikken, dan heeft zij ook het regt van deze te verhuren aan wie zij wil. En natuurlijk dat zij die dan alleen verhuurt aan personen, die zij voor haar niet gevaarlijk acht, en de huur, wordt zij gevraagd, volstrekt weigert aan allen van wier verkeer zij, godsdienstig en zedelijk, nadeel voor het leven der gemeente vreest. Er is trouwens niet veel vrees voor dat anderen dan zij, die 't Christendom voor het minst niet ongenegen zijn, zich in zulk een contact met de Christenen zullen stellen. Die het Christendom haat en den invloed des Zendelings voor zich

en zijn gezin vreest, zal zich niet komen aanmelden. Maar zijn er, die van de Christelijke gemeente een akker in huur krijgen, omdat zij wenschen onder de Christenen te wonen, en zich genegen toonen de door de gemeente gestelde voorwaarden te aanvaarden, zij worden na korter of langer tijd geheel voor het Christendom gewonnen. Van onder den zelfzuchtigen druk van priesters en hoofden, van onder den doodenden invloed eener Mohammedaansche omgeving verlost, wordt bij dagelijksch verkeer met den Europeeschen Zendeling, ziende diens huiselijk en ambtelijk leven, alle stugheid, wantrouwen, vooroordeel langzamerhand overwonnen, oor en hart ontsloten voor zijn woord, en men komt tot de erkenning dat het Christendom alles heeft wat zich aanbeveelt voor hart en leven, voor tijd en eeuwigheid.

Wij spreken nu niet meer over het stoffelijk voordeel dat grondaankoop op de voorgestelde en aanbevolen wijze kan afwerpen. Voor het minst heeft bezitter en huurder er een middel van levensonderhoud in. Het geestelijk voordeel voor het Godsrijk dat er door verkregen wordt, staat bij ons allen ten hoogste aangeschreven!

En dat geestelijk voordeel is niet denkbeeldig. De opgedane ervaring hier en daar levert voor de werkelijkheid er van een krachtig pleidooi. Langs geen anderen weg wordt hetzelfde voordeel verkregen, wat, na alles wat reeds over deze methode geschreven is, geen betoog meer behoeft. Zij is niet de vrucht van bloote redeneringen. Zij is geen methode van te voren goedgeacht en vastgesteld. De ervaring van vele mannen gedurende vele jaren heeft haar aangewezen. Zij is — wat iedere methode behoort te wezen — vrucht der praktijk. Andere, allerlei proefnemingen zijn gedaan, biddend ondernomen, lang volgehouden. Een aaneenschakeling van teleurstellingen was meestal het gevolg. Waar de zending echter optrad in verband met landontginning of iets dergelijks, kon zij reeds spoedig op verblijvende uitkomsten wijzen. Vorming van een kern van werkzame, ontwikkelde, degelijke Christenen, dagelijks onder den invloed van het onderwijs en het voorbeeld van den Zendeling, en wat het huiselijk en maatschappelijk leven betreft onder zijne gedurige leiding

staande, om dan van dezen uit en door hen bevruchtend te werken in ruimer kring, daartoe zullen wij moeten komen. Dit wordt steeds meer de overtuiging der Zendingen, wat ook op de tweede Zendings-Conferentie te Batavia onloochenbaar is gebleken. Zij is ook de mijne geworden. Ik beken eerlijk dat ik met deze methode vroeger weinig was ingenomen. Ik heb mijn tegenzin echter moeten opgeven. De ervaring dwong mij, de feiten spraken te luide voor het beginsel: in de Zending stoffelijke en geestelijke zaken te vereenigen als het eenige middel tot krachtsontwikkeling en veelzijdigen invloed, die den invloed van priesters en hoofden neutraliseert. Zeker hoofdzaak is en blijft de prediking van het Evangelie. Maar het antwoord moet gegeven worden op de vraag: welke weg moet ingeslagen worden om dat Evangelie te doen verstaan, en er oor en hart voor te openen.

Tot hertoe stond — mogen wij het uitspreken? — de vrucht van onze Zending in zeer ongunstige verhouding tot den arbeid onzer Broeders. Ik hoor de opmerking: maar de Zending op West-Java is ook nog pas in de geboorte. We zijn er nog in het tijdperk van voorbereiding. — Ik beantwoord haar met het uitnemend gezegde van een man, wiens raadgevingen op Zendingsgebied verdienen gehoord te worden als van een grondig onderzoeker der Zendingsgeschiedenis en een steeds hooggeacht leermeester van vele Zendingen. Hij sprak eens ongeveer aldus: „Wij hebben te zorgen dat de Zending niet in de geboorte „stikt, en, geeft zij eenig teeken van leven, niet door gebrek „aan zorg gedood wordt!”

Laat ons, onder biddende afwachting van den zegen Gods, waaraan alles gelegen is, alles doen wat wij vermogen om de dijken weg te graven, welken den vrijen loop van het Woord des Heeren beletten!

IK HEB GEZEGD.
